

УДК 376.42:37.013.42:316.647.5

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.4.25>

Наталія ПАВЛИШИНА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-1385-0800

Бібліографічний опис статті: Павлишина, Н. (2025). Формування толерантного ставлення майбутніх корекційних педагогів до дітей з розладами аутистичного спектра. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 4, 179–183, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.4.25>

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

У статті проаналізовано проблему формування толерантного ставлення майбутніх корекційних педагогів до дітей з розладами аутистичного спектра (РАС). Визначено та охарактеризовано структурні компоненти формування толерантного ставлення майбутніх корекційних педагогів до дітей з розладами аутистичного спектра, зокрема: мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний. З'ясовано, що мотиваційний компонент характеризується наявністю стійкої мотивації у майбутніх корекційних педагогів до роботи з окресленою категорією учнів; когнітивний компонент характеризується сформованістю системи відповідних теоретико-методологічних знань; операційний компонент характеризується володінням майбутніми корекційними педагогами сучасними корекційно-розвивальними методиками для роботи з дітьми з аутистичними розладами та терпимим ставленням до можливостей та потреб дитини з означеною нозологією; особистісний компонент характеризується наявністю особистісних якостей та моральних принципів, що дозволяють здійснювати педагогічну роботу з дітьми з аутистичними розладами, а також здатністю до рефлексії, саморозвитку, самоаналізу та самоосвіти. Наголошено, що толерантна позиція та пропагування толерантної поведінки у здобувачів освіти свідчить про високий рівень професійної компетентності педагога. Досліджено сучасний стан формування толерантного ставлення до дітей з аутистичними розладами у майбутніх корекційних педагогів у закладах вищої освіти. Зокрема, результати дослідження засвідчили важливість толерантного ставлення до дітей з аутистичними розладами у роботі корекційного педагога. Близько 2/3 опитаних здобувачів освіти заявили про бажання здійснювати професійну діяльність з означеною категорією учнів. В той же час, лише 1/2 респондентів зазначили про готовність та наявність відповідних знань, умінь та навичок роботи з дітьми з РАС у відповідних закладах освіти.

Ключові слова: корекційні педагоги, розлад аутистичного спектра, толерантність, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання, професійна компетентність.

Nataliia PAVLYSHYNA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Special and Inclusive Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-1385-0800

To cite this article: Pavlyshyna, N. (2025). Formuvannia tolerantnoho stavlennia maibutnikh korektsiinykh pedahohiv do ditei z rozladamy autychnoho spektra [Formation of a tolerant attitude of future correctional teachers towards children with autism spectrum disorders]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 4, 179–183, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.4.25>

FORMATION OF A TOLERANT ATTITUDE OF FUTURE CORRECTIONAL TEACHERS TOWARDS CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS

The article analyzes the problem of forming a tolerant attitude of future correctional teachers towards children with autism spectrum disorders (ASD). The structural components of the formation of a tolerant attitude of future correctional teachers towards children with autism spectrum disorders are identified and characterized, in particular: motivational, cognitive, operational and personal. It was found that the motivational component is characterized by the presence of stable motivation in future correctional teachers to work with a defined category of students; the cognitive component is characterized by the formation of a system of relevant theoretical and methodological knowledge; the operational component is characterized by the possession by future correctional teachers of modern correctional and developmental

techniques for working with children with autism disorders and a tolerant attitude towards the capabilities and needs of a child with a specified nosology; The personal component is characterized by the presence of personal qualities and moral principles that allow for pedagogical work with children with autistic disorders, as well as the ability for reflection, self-development, self-analysis, and self-education. It is emphasized that a tolerant position and promotion of tolerant behavior among students indicate a high level of professional competence of the teacher. The current state of formation of a tolerant attitude towards children with autistic disorders among future correctional teachers in higher education institutions was investigated. In particular, the results of the study confirmed the importance of a tolerant attitude towards children with autistic disorders in the work of a correctional teacher. About 2/3 of the surveyed students stated their desire to carry out professional activities with this category of students. At the same time, only 1/2 of the respondents noted their readiness and availability of appropriate knowledge, skills and abilities to work with children with ASD in relevant educational institutions.

Key words: *correctional teachers, autism spectrum disorder, tolerance, children with special educational needs, inclusive education, professional competence.*

Актуальність проблеми. Невпинне зростання великої кількості дітей з аутистичними розладами у світі ставить нові виклики перед закладами освіти, що потребують впровадження нових підходів до навчання та орієнтацію освітньої парадигми на адаптацію та соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами. Станом на 2025 рік лише в Україні зареєстровано близько 21 тисячі дітей РАС та спостерігається тенденція щодо їх збільшення. Навчання дітей з розладами аутистичного спектру передбачає не лише наявність фахових компетентностей у фахівців спеціальної освіти, а й сформованої системи особистісних якостей та відповідних моральних цінностей. Важливою складовою професійної компетентності корекційного педагога поряд з системою теоретико-методологічних знань, умінь та навичок є толерантність, що характеризується готовністю фахівця здійснювати навчання дітей з аутистичними розладами на засадах гуманістичного підходу та являється пріоритетною цінністю сучасної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових розвідок сучасних українських вчених (Ш. Амонашвілі, М. Бархоти, Т. Білоуса, Є. Бондаревської, В. Гриньової, Д. Колесова, Т. Смирнової, П. Степанова), предметом наукового пошуку яких було дослідження окремих аспектів поняття «толерантність», засвідчив різноманітність його дефініції.

На думку А. Молчанової, толерантність є певною соціальною цінністю та нормою цивілізованого суспільства, яка передбачає право громадян на власні політичні, етнічні, культурні, релігійні погляди та вподобання; повагу до плюралізму думок, цивілізацій, культур та їх різноманітності; готовність налагоджувати соціальні контакти з людьми, що мають інакші погляди, звичаї, культуру поведінки, зовнішність (Molchanova, 2013).

В. Швирко зазначає, що толерантність виступає важливою гуманістичною основою виховання, яка створює надійний фундамент для гармонійного розвитку особистості, її успішної адаптації та соціалізації (Shvyrka, 2018, pp. 347-352).

І. Кузава розглядає толерантність як особливий інструмент, що пришвидшує процес адаптації та соціалізації осіб з особливими потребами (Kuzava, 2017, pp. 130-136).

В цілому, сучасними науковцями толерантність розглядається як інтегральна якість особистості, що характеризується здатністю налагоджувати соціальну комунікацію та взаємодію на засадах гуманістичного підходу та передбачає успішну інтеграцію в соціальне середовище, що забезпечує конфронтацію з оточуючими та самим собою.

Окремі аспекти проблеми формування толерантності педагогів до дітей з особливими освітніми потребами досліджували у своїх наукових доробках М. Андреев, І. Залесова, Г. Косарева, І. Кузава, І. Таргоній, Л. Чередник.

Формування толерантності передбачає набуття майбутнім педагогом відповідних умінь та навичок щодо толерантної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу на засадах терпимості, емпатійності, колегіальності (Kosarieva, 2019, pp. 176-182).

Власна толерантна позиція та пропагування толерантної поведінки у здобувачів освіти свідчить про високий рівень компетентності педагога, який здатний налагоджувати безконфліктне спілкування з усіма учасниками освітнього процесу (учнями, батьками, колегами, адміністрацією, керівництвом незалежно від їх соціального статусу, релігійних переконань, статті, національності, здоров'я, політичних поглядів, особистих вподобань, тощо (Cherednyk, 2016, pp. 36-42).

Толерантність є важливою складовою педагогічного іміджу, яка характеризується гуманістичною спрямованістю педагога, його репутацією та авторитетом серед усіх учасників освітнього процесу. Це дієвий засіб комфортизації освітнього середовища та гуманізації навчального процесу (Dovha, 2014, pp. 347-352).

Мета дослідження: проаналізувати сучасний стан формування толерантного ставлення до дітей з розладами аутистичного спектра у майбутніх корекційних педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз сучасних наукових джерел з проблеми дослідження, дозволив виокремити та охарактеризувати структурні компоненти формування толерантного ставлення майбутніх корекційних педагогів до дітей з розладами аутистичного спектра: мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний.

Мотиваційний компонент характеризується наявністю стійкої мотивації у майбутніх корекційних педагогів до роботи з окресленою категорією учнів та розуміння ними важливості навчання дітей з аутистичними розладами на засадах гуманістичного підходу.

Когнітивний компонент характеризується сформованістю системи теоретико-методологічних знань щодо прийомів та технологій адаптації, інтеграції, соціалізації дітей з аутистичними розладами, що сприяє розумінню особливостей їх навчання.

Операційний компонент характеризується володінням майбутніми корекційними педагогами сучасними корекційно-розвивальними методиками для роботи з дітьми з аутистичними розладами та терпимим ставленням до можливостей та потреб дитини з означеною нозологією.

Особистісний компонент характеризується наявністю особистісних якостей та моральних принципів, що дозволяють здійснювати педагогічну роботу з дітьми з аутистичними розладами на засадах гуманності, терпимості, емпатії, розуміння, співпереживання, а також здатністю до рефлексії, саморозвитку, самоаналізу та самоосвіти.

З метою дослідження сучасного стану формування толерантного ставлення до дітей з аутистичними розладами у майбутніх корекційних педагогів у закладах вищої освіти, було здійснено анкетування здобувачів освіти першого

(бакалаврського) рівня спеціальності 016 Спеціальна освіта. Запропонована анкета містила ряд питань, поділених на чотири блоки відповідно до охарактеризованих структурних компонентів.

Згідно із результатами анкетування виявлено, що на запитання анкети «Як Ви вважаєте, чи важливим є у роботі корекційного педагога толерантне ставлення до дітей з аутистичними розладами?» 92% здобувачів освіти наголосили на його важливості (рис. 1).

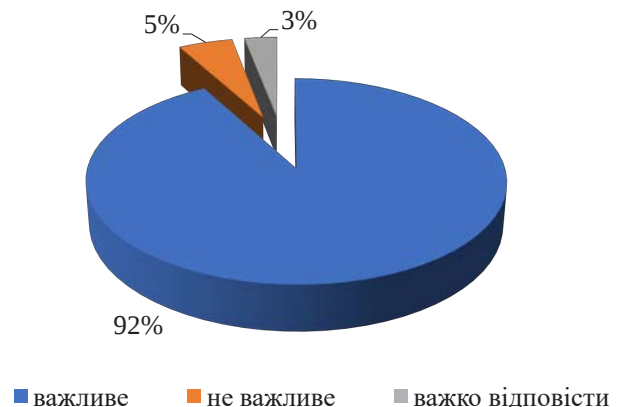

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів щодо важливості толерантного ставлення до дітей з аутистичними розладами у роботі корекційного педагога

Наступне запитання анкети мало на меті з'ясувати наявність мотивації у майбутніх фахівців до роботи з дітьми з РАС. Так, майже 2/3 опитаних виявили бажання здійснювати професійну діяльність у відповідних закладах освіти саме з означеною категорією учнів (рис. 2).

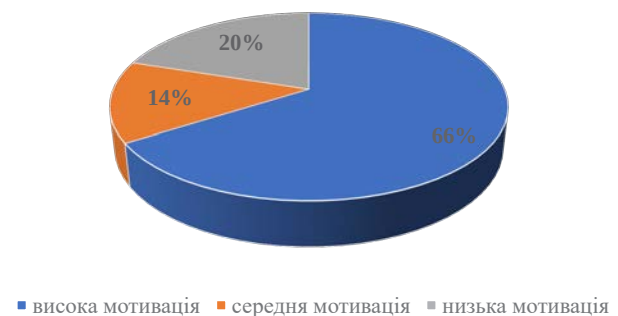

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів щодо наявності мотивації до роботи з дітьми з РАС.

Що стосується рівня володіння майбутніми корекційними педагогами відповідними сучасними корекційно-розвивальними методиками

для роботи з дітьми з аутистичними розладами відповіді майбутніх корекційних педагогів розподілилися наступним чином: повністю володіють фаховими знаннями – 62% опитаних; володіють професійними уміннями та навичками здійснювати педагогічну діяльність щодо дітей з аутистичними розладами – 64% здобувачів освіти (рис. 3).

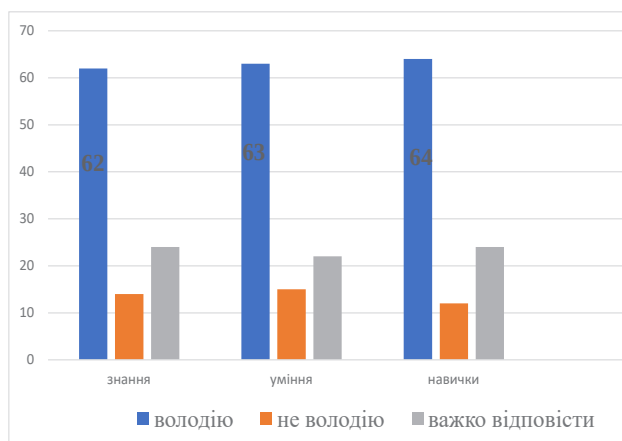

Рис. 3. Розподіл відповідей респондентів щодо володіння фаховими знаннями, уміннями та навичками здійснювати професійну діяльність щодо дітей з РАС.

Цікаво було дізнатися чи взаємопов'язані, на думку майбутніх корекційних педагогів, здатність до рефлексії та толерантне ставлення до дітей з аутистичними розладами. Результати дослідження засвідчили, що на думку майже 70% опитаних – взаємопов'язані (рис. 4).

Рис. 4. Розподіл відповідей респондентів щодо взаємозв'язку здатності до рефлексії та толерантного ставлення майбутніх корекційних педагогів до дітей з аутистичними розладами.

Що стосується готовності здійснювати професійну діяльність з дітьми з аутистичними розладами на засадах толерантності, лише ½ опитаних визнала себе повністю підготовленими до роботи із означеною категорією учнів (рис. 5).

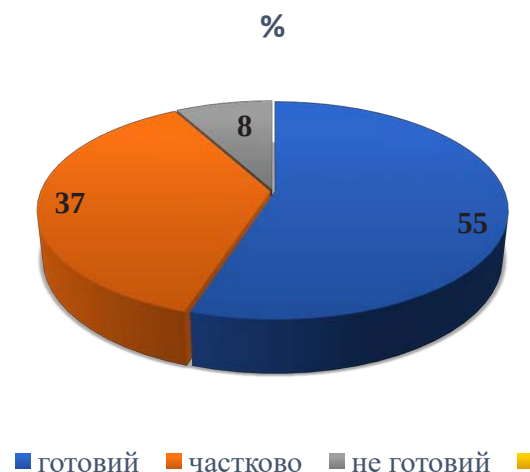

Рис. 5. Розподіл відповідей респондентів щодо готовності ви здійснювати професійну діяльність з дітьми з аутистичними розладами на засадах толерантності.

Отже, майже 92% здобувачів освіти наголосили на важливості толерантного ставлення у роботі з дітьми РАС. Водночас, лише половина здобувачів освіти вважають себе повністю підготовленими до роботи із означеною категорією учнів у відповідних закладах освіти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Системний аналіз провідних педагогічних підходів щодо трактування структури формування толерантного ставлення майбутніх корекційних педагогів до дітей з аутистичними розладами дозволив виокремити чотири структурних взаємозалежних компонентів: мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний. Результати аналізу сучасного стану сформованості толерантного ставлення майбутніх корекційних педагогів до дітей з аутистичними розладами засвідчив про доцільність розробки досліджуваної теми. Зокрема, опитування здобувачів освіти спеціальності «Спеціальна освіта» дозволило з'ясувати, що майже 92% респондентів погоджуються щодо важливості проблеми формування толерантного ставлення до дітей з аутистичними розладами; в той же час лише 1/2 майбутніх корекційних педагогів готові

здійснювати професійну діяльність з дітьми з аутистичними розладами на засадах толерантності. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів охарактеризованої проблеми. Перспек-

тиви подальшого наукового пошуку полягають у розробці моделі формування толерантного ставлення майбутніх корекційних педагогів до дітей з аутистичними розладами

ЛІТЕРАТУРА:

1. Довга Т.Я. Педагогічна толерантність як ознака іміджевої позиції вчителя-вихователя. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 10 (Ч. 2). 2014. С. 138-145.
2. Косарева Г.М. Формування толерантного ставлення до дітей з особливими потребами у майбутніх логопедів. *Інноватика у вихованні*. 2019. Вип. 10. С. 176-182.
3. Кузава І.Б. Особливості розвитку толерантної особистості у період становлення інклюзивної освіти. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. № 2. С. 130-136.
4. Молчанова А.О. Толерантність як ціннісна основа професійної діяльності педагога: посібник. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2013. 188 с.
5. Чередник Л.М. Сутність і структура педагогічної толерантності вчителя початкової школи. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки* : збірник наукових праць. Бердянськ : БДПУ, 2016. Випуск 3. С. 36-42.
6. Швирка В.М. Педагогічний підхід до визначення поняття «толерантність». *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 6 (320), 2018. С. 347-352.

REFERENCES:

1. Dovha T.Ia. (2014) Pedahohichna tolerantnist yak oznaka imidzhevoi pozytsii vchytelia-vykhovatel'ia [Pedagogical tolerance as a sign of the image position of a teacher-educator]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia – Problems of training a modern teacher*, № 6, pp. 347-352 (in Ukrainian).
2. Kosarieva H.M. (2019) Formuvannia tolerantnoho stavlennia do ditei z osoblyvymy potrebamy u maibutnikh lohopediv [Formation of a tolerant attitude towards children with special needs in future speech therapists]. *Innovatyka u vykhovanni – Innovation in education*, 10, pp. 176-182 (in Ukrainian).
3. Kuzava I.B. (2017) Osoblyvosti rozvytku tolerantnoi osobystosti u period stanovlennia inkliuzyvnoi osvity [Peculiarities of the development of a tolerant personality during the period of the formation of inclusive education]. *Pedahohichnyi chasopys Volyni – Volyn Pedagogical Journal*, № 2, pp. 130-136 (in Ukrainian).
4. Molchanova A.O. (2013) Tolerantnist yak tsinnisna osnova profesiinoi diialnosti pedahoha [Tolerance as a value basis for a teacher's professional activity]. Kyiv, 188 p (in Ukrainian).
5. Cherednyk L.M. (2016) Sutnist i struktura pedahohichnoi tolerantnosti vchytelia pochatkovoї shkoly [The essence and structure of pedagogical tolerance of a primary school teacher]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky – Scientific notes of the Berdyansk State Pedagogical University. Pedagogical Sciences*, 3, pp. 36-42 (in Ukrainian).
6. Shvyrka V.M. (2018) Pedahohichnyi pidkhid do vyznachennia poniattia «tolerantnist» [Pedagogical approach to defining the concept of «tolerance»]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Lviv*, 6 (320), pp. 347-352 (in Ukrainian).

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 18.09.2025

Дата публікації: 03.11.2025